

PREPORUKA KOMISIJE**od 27. studenoga 2013.****o pravu na pravnu pomoć za osumnjičene ili optužene osobe u kaznenom postupku**

(2013/C 378/03)

EUROPSKA KOMISIJA,

uzimajući u obzir Ugovor o funkcioniranju Europske unije, a posebno njegov članak 292.,

budući da:

- (1) Cilj je ove Preporuke jačati pravo na pravnu pomoć za osumnjičene ili optužene osobe u kaznenom postupku i za tražene osobe u postupcima na temelju europskog uhiđenog naloga u skladu s Okvirnom odlukom Vijeća 2002/584/PUP⁽¹⁾ u cilju nadopune i učinkovitog ostvarivanja prava na pristup odvjetniku kako je predviđeno u Direktivi 2013/48/EU Europskog parlamenta i Vijeća⁽²⁾.
- (2) Pravo na pravnu pomoć u kaznenom postupku sadržano je u članku 47. stavku 3. Povelje o temeljnim pravima Europske unije („Povelja”) i u članku 6. stavku 3. točki (c) Europske konvencije o ljudskim pravima („EKLJP”). Priznato je i u članku 14., stavku 3. točki (d) ICCPR-a. Temeljna načela na kojima bi se trebao temeljiti sustav pravne pomoći navedena su u Načelima i smjernicama Ujedinjenih naroda o pristupu pravnoj pomoći u sustavima kaznenog pravosuđa, koje je Glavna skupština donijela 20. prosinca 2012.
- (3) Područje primjene i sadržaj prava na pristup odvjetniku utvrđeni su u Direktivi 2013/48/EU i ništa se u ovoj Preporuci ne smije tumačiti kao ograničenje prava predviđenih u toj Direktivi.
- (4) Osumnjičena ili optužena osoba u kaznenom postupku ima pravo pristupa odvjetniku od trenutka kada ju nadležno tijelo obavijesti, službenim putem ili na neki drugi način, da je osumnjičena ili optužena za počinjenje kaznenog djela i bez obzira je li lišena slobode. To se

pravo primjenjuje do okončanja postupka, odnosno, konačne odluke o pitanju je li osumnjičena ili optužena osoba počinila kazneno djelo, uključujući, ako je primjenjivo, izricanje kazne i rješavanje žalbe. Isti rokovi trebali bi se primjenjivati na pravo na pravnu pomoć.

- (5) Pojam „odvjetnik” u ovoj Preporuci odnosi se na bilo koju osobu koja je, u skladu s nacionalnim pravom, kvalificirana i ovlaštena, uključujući putem akreditacije ovlaštenog tijela, davati pravne savjete i pomoć osumnjičenim ili optuženim osobama.
- (6) „Pravna pomoć” znači financijska sredstva i pomoć države članice kojom se osigurava učinkovito ostvarivanje prava na pristup odvjetniku. Financijskim sredstvima trebali bi se pokriti troškovi obrane i postupaka za osumnjičene ili optužene osobe u kaznenom postupku i tražene osobe u postupcima na temelju europskog uhiđenog naloga.
- (7) Osumnjičene ili optužene osobe i tražene osobe koje nemaju dovoljno financijskih sredstava da pokriju neke ili sve troškove obrane i postupka trebale bi imati pristup pravnoj pomoći, ako je takva pomoć potrebna u interesu pravde.
- (8) Osumnjičena ili optužena osoba ne bi trebala morati dokazati bez razumne sumnje da nema dovoljno financijskih sredstava, kako je utvrđeno u sudskoj praksi Europskog suda za ljudska prava. U cilju utvrđivanja je li u „interesu pravde” potrebno pružiti besplatnu pravnu pomoć, Europski sud za ljudska prava smatrao je da treba uzeti u obzir nekumulativne kriterije težine kaznenog djela, težine moguće kazne, složenost predmeta i osobnu situaciju osumnjičene ili optužene osobe.
- (9) Osim toga, Europski sud za ljudska prava smatrao je da, kada postoji mogućnost lišavanja slobode, kriterij „interesa pravde” treba u načelu smatrati ispunjenim.
- (10) Odluku o tome hoće li u kaznenom postupku biti odobrena pravna pomoć treba donijeti dovoljno na vrijeme kako bi osumnjičena ili optužena osoba mogla na konkretan i učinkovit način iznijeti svoju obranu.

⁽¹⁾ Okvirna odluka Vijeća 2002/584/PUP od 13. lipnja 2002. o europskom uhiđenom nalogu i postupcima predaje između država članica (SL L 190, 18.7.2002., str. 1.).

⁽²⁾ Direktiva 2013/48/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 22. listopada 2013. o pravu na pristup odvjetniku u kaznenom postupku i u postupku na temelju europskog uhiđenog naloga te o pravu na obavješćivanje treće strane u slučaju oduzimanja slobode i na komunikaciju s trećim osobama i konzularnim tijelima (SL L 294, 6.11.2013., str. 1.).

(11) S obzirom na neovisnost odvjetnika, o načinu obrane dogovaraju se osumnjičena ili optužena osoba ili tražena osoba i njezin zastupnik. Kako bi se osigurao visoki profesionalni standard pravne pomoći kojom se osigurava pošteno suđenje, države članice trebale bi uspostaviti učinkovite sustave za opće osiguranje kvalitete odvjetnika koji pružaju pravnu pomoć. Države članice trebale bi u tu svrhu uspostaviti programe akreditacije odvjetnika koji pružaju pravnu pomoć. U svakom slučaju, države članice trebaju osigurati poduzimanje odgovarajućih mjera u slučaju očitog propusta u pružanju pravne pomoći ili ako su države članice o tome u dovoljnoj mjeri obaviještene.

(12) Branitelji, te osoblje uključeno u donošenje odluke o pravu na pravnu pomoć, kao što su tužitelji, suci i članovi odbora za dodjelu pravne pomoći, moraju proći odgovarajuće osposobljavanje u cilju promicanja prava na učinkovit pristup pravnoj pomoći.

(13) S obzirom na važnost povjerljivosti odnosa između odvjetnika i stranke, mjerodavna nadležna tijela trebala bi, u što većoj mogućoj mjeri prilikom izbora odvjetnika za pravnu pomoć, uzimati u obzir želje i izbor osumnjičene ili optužene osobe. Međutim, u sudskoj praksi Europskog suda za ljudska prava, priznato je da se te želje mogu zanemariti ako postoje važni i dovoljni razlozi na temelju kojih se može smatrati da je to nužno u interesu pravde.

(14) Ovom Preporukom štite se temeljna prava i poštuju načela priznata u Povelji o temeljnim pravima Europske unije i u Europskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda. Ovom se Preporukom posebno nastoji promicati pravo na slobodu, pravo na pošteno suđenje i pravo na obranu. U skladu s tim ju je potrebno tumačiti i provoditi.

(15) Ako Povelja o temeljnim pravima Europske unije sadrži prava koja odgovaraju pravima zajamčenima u Europskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, značenje i područje primjene tih prava trebali bi biti jednaki onima propisanim u Konvenciji. Odgovarajuće odredbe ove Preporuke potrebno je stoga tumačiti i provoditi na način koji je u skladu s tim pravima, kako su ona protumačena u sudskoj praksi Europskog suda za ljudska prava.

(16) Države članice dužne su obavijestiti Komisiju o poduzetim aktivnostima za praćenje provedbe ove Preporuke.

(17) U roku od 48 mjeseci od priopćenja o ovoj Preporuci, Komisija bi trebala ocijeniti je li potrebno dalje djelovati, uključujući donošenjem zakonodavnih mjera, kako bi se osiguralo potpuno ispunjenje ciljeva ove Preporuke,

OVIME PREPORUČUJE:

ODJELJAK 1.

PREDMET I PODRUČJE PRIMJENE

1. Ovom se Preporukom jača pravo na pravnu pomoć za osumnjičene ili optužene osobe u kaznenom postupku i za tražene osobe u postupcima na temelju europskog uhiđenog naloga u cilju učinkovitog ostvarivanja prava na pristup odvjetniku u skladu s Direktivom 2013/48/EU.

2. Osumnjičene ili optužene osobe u kaznenim postupcima trebale bi imati pravo na pravnu pomoć od trenutka kada su osumnjičene da su počinile kazneno djelo. To bi se pravo trebalo primjenjivati do okončanja postupka.

ODJELJAK 2.

PRISTUP PRAVNOJ POMOĆI

Pravo na pravnu pomoć

3. Države članice trebaju poduzeti odgovarajuće mjere kako bi osigurale da osumnjičene ili optužene osobe i tražene osobe imaju pravo primiti učinkovitu pravnu pomoć u cilju osiguranja prava na pošteno suđenje u skladu s ovom Preporukom.

4. Osumnjičenim ili optuženim i traženim osobama treba se najmanje osigurati pravna pomoć ako nemaju dovoljno financijskih sredstava za pokrivanje dijela ili svih troškova obrane i postupka zbog svoje ekonomske situacije („provjera imovinskog stanja”) i/ili ako je ta pomoć potrebna u interesu pravde („provjera opravdanosti”).

5. Potrebno je poduzeti sve potrebne mjere kako bi sve odgovarajuće informacije o pravnoj pomoći u kaznenom postupku bile lako dostupne i razumljive osumnjičenim ili optuženim osobama i traženim osobama, uključujući informacije o tome kako i gdje zatražiti takvu pomoć, transparentne kriterije o tome kada osoba može dobiti pravnu pomoć te informacije o mogućnostima žalbe u slučaju da im pristup pravnoj pomoći nije odobren ili su dobili nedovoljnu pravnu pomoć odvjetnika koji pruža pravnu pomoć.

Provjera imovinskog stanja

6. Kada se prilikom ocjenjivanja prava na pravu pomoć (provjera imovinskog stanja) primjenjuje zahtjev nedovoljnih financijskih sredstava, imovinsko stanje podnositelja zahtjeva potrebno je ocijeniti na temelju objektivnih čimbenika kao što su prihod, kapital, obiteljska situacija, standard života i troškovi branitelja. Kada se pravna pomoć pruža djetetu, potrebno je uzeti u obzir vlastitu imovinu djeteta, a ne imovinu njegovih roditelja ili nositelja roditeljske odgovornosti.
7. Ako se za potrebe provjere imovinskog stanja uzima u obzir prihod domaćinstva, a pojedini članovi obitelji u međusobnom su sukobu ili nemaju jednak pristup obiteljskom prihodu, za potrebe provjere imovinskog stanja potrebno je uzeti u obzir samo prihod osobe koja traži pravnu pomoć.
8. Prilikom utvrđivanja ima li osumnjičena ili optužena ili tražena osoba dovoljno financijskih sredstava, potrebno je uzeti u obzir sve odgovarajuće okolnosti.
9. Ako država članica odredi prag iznad kojeg se smatra da osoba može djelomično ili potpuno snositi troškove obrane i postupka, ona, prilikom određivanja tog praga, treba uzeti u obzir čimbenike iz stavka 6. Osim toga, postojanje takvog praga ne bi smjelo onemogućiti osobama koje su iznad tog praga da dobiju pravnu pomoć za pokrivanje dijela ili svih troškova, ako u određenom slučaju nemaju dovoljno financijskih sredstava.
10. Osumnjičene ili optužene osobe i tražene osobe ne bi trebale biti obvezne dokazati izvan sumnje da nemaju dovoljno financijskih sredstava za pokrivanje troškova obrane i postupka.

Provjera opravdanosti

11. Kada se primjenjuje zahtjev je li osiguranje pravne pomoći u interesu pravde (provjera opravdanosti), trebala bi se obuhvatiti ocjena složenosti predmeta, socijalna i osobna situaciju osumnjičene ili optužene osobe ili tražene osobe, težina kaznenog djela i težina moguće kazne. Potrebno je uzeti u obzir sve odgovarajuće okolnosti.
12. U situacijama kada je osoba osumnjičena ili optužena za počinjenje kaznenog djela kažnjivog zatvorskom kaznom i u situacijama kada je pravna pomoć obavezna, potrebno je smatrati da je dodjela pravne pomoći u interesu pravde.

13. Kada se pravna pomoć dodjeljuje osumnjičenim ili optuženim osobama ili traženim osobama na temelju provjere opravdanosti, u slučaju konačne osude može se tražiti povrat troškova pravne pomoći, pod uvjetom da osoba u trenutku povrata ima dovoljno financijskih sredstava, kako je utvrđeno u skladu s točkama 6. do 10.

Odluke o zahtjevima za pravnu pomoć

14. Odluke o dodjeli pravne pomoći treba bez odlaganja donijeti neovisno nadležno tijelo u roku koji omogućuje osumnjičenim ili optuženim osobama i traženim osobama da pripreme učinkovitu i konkretnu obranu.
15. Osumnjičene ili optužene osobe i tražene osobe trebale bi imati pravo na preispitivanje odluka kojima se potpuno ili djelomično odbija njihov zahtjev za pravnu pomoć.
16. Ako su zahtjevi u cijelosti ili djelomično odbijeni, razloge za odbijanje treba navesti u pisanom obliku.

ODJELJAK 3.

UČINKOVITOST I KVALITETA PRAVNE POMOĆI

Kvaliteta pravne pomoći pružene u okviru sustava pravne pomoći

17. Pravna pomoć koja se pruža u okviru sustava pravne pomoći treba biti visoke kvalitete u cilju osiguranja pravičnosti postupka. U tu svrhu u državama članicama treba uspostaviti sustav za osiguranje kvalitete odvjetnika koji pružaju pravnu pomoć.
18. Potrebno je uspostaviti mehanizme kojima se nadležnim tijelima omogućuje da zamijene odvjetnike koji pružaju pravnu pomoć ili da se od njih zahtjeva da ispune svoje obveze, u slučaju da pomoć koju pružaju nije odgovarajuća.

Akreditacija

19. U svakoj državi članici treba se uspostaviti i održavati sustav akreditacije odvjetnika koji pružaju pravnu pomoć.
20. Pozivaju se države članice da uspostave kriterije za akreditaciju odvjetnika za pružanje pravne pomoći, uzimajući u obzir najbolju praksu.

Osposobljavanje

21. Osoblje uključeno u donošenje odluka o pravnoj pomoći u kaznenim postupcima treba proći odgovarajuće osposobljavanje.
22. Kako bi se osiguralo pružanje visokokvalitetnih pravnih savjeta i pomoći, potrebno je poticati osposobljavanje i razvoj programa osposobljavanja za odvjetnike koji pružaju usluge pravne pomoći.

23. Akreditacija odvjetnika koji pružaju usluge pravne pomoći treba, u što većoj mjeri, biti povezana s obvezom trajnog stručnog osposobljavanja.

Imenovanje odvjetnika za pružanje pravne pomoći

24. Pri odabiru odvjetnika za pružanje pravne pomoći, nacionalni sustavi za pravnu pomoć trebali bi u što većoj mogućoj mjeri uzeti u obzir želje i odabir osumnjičenih ili optuženih i traženih osoba.
25. Sustavom pravne pomoći trebalo bi nastojati osigurati kontinuitet pravnog zastupanja od strane istog odvjetnika, ako tako želi osumnjičena ili optužena osoba ili tražena osoba.
26. Potrebno je uspostaviti transparentne i pouzdane mehanizme kako bi se osiguralo da osumnjičene ili optužene i tražene osobe mogu, bez nedopuštenog utjecaja, donijeti informiranu odluku o pravnoj pomoći u okviru sustava pravne pomoći.

ODJELJAK 4.

PRIKUPLJANJE PODATAKA I PRAĆENJE

Prikupljanje podataka

27. Države članice trebale bi prikupljati podatke o pitanjima važnim za praćenje provedbe ove Preporuke.

Praćenje

28. Države članice trebale bi obavijestiti Komisiju o mjerama poduzetim za provedbu ove Preporuke u roku od (36 mjeseci od priopćenja).

ODJELJAK 5.

ZAVRŠNE ODREDBE

29. Ova je Preporuka upućena državama članicama.

Sastavljeno u Bruxellesu 27. studenoga 2013.

Za Komisiju

Viviane REDING

Potpredsjednica